

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.12.8>

УДК 351.77:81'42:001.891(477)

Д. С. Лаврентій,

к. держ. упр., докторант, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Т. Шевченко

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3414-6705>

ДИСКУРСНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

D. Lavrentii,

PhD in Public Administration,

Doctoral candidate, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Kyiv National University named after T. Shevchenko

DISCOURSE ANALYSIS OF THE PROBLEMS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF HEALTH CARE IN UKRAINE

у статті окреслюється стан наукового висвітлення проблематики державного управління у галузі охорони здоров'я в українському науковому дискурсі. Зазначається, що здоров'я людини й ширше – здоров'я нації в сучасному світі визнається однією з пріоритетних функцій держави та одним з найважливіших завдань органів публічної влади в ході формування та реалізації державної охороноздоровчої політики, безперервного вдосконалення національної системи охорони здоров'я та забезпечення конституційного права громадянина на охорону здоров'я, здоровий образ життя та здорове довкілля.

Визначено, що дана проблематики в українському науковому дискурсі розвивається надзвичайно активно, про що свідчить пошукова система Національної бібліотеки імені В. Вернадського, на сайті якої представлено близько 3000 публікацій українських науковців щодо різних сторін становлення, формування і реалізації державної політики охорони здоров'я. Для проведеного дискурсного аналізу відібрано близько 100 публікацій, які систематизовано в чотирьох тематичних кластерах за критеріями наукового фокусування на тому чи іншому об'єкті та предметі дослідження: кластер державної охороноздоровчої політики; кластер процесів трансформації системи охорони здоров'я в Україні; кластер механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я та кластер закордонного досвіду.

Охарактеризовано сутність зазначених дослідницьких підходів та подано короткий огляд найбільш характерних для даного кластеру публікацій. Зроблено висновок, що вдосконалення державної політики охорони здоров'я України та діяльності органів публічного врядування у сфері забезпечення належного стану реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я насамперед потребує розробки інструментарію апроксимації кращого європейського досвіду державної охороноздоровчої політики.

The article outlines the state of scientific coverage of public administration issues in the field of health care in the Ukrainian scientific discourse. It is noted that human health and more widely - the health of the nation in the modern world is recognized as one of the priority functions of the state and one of the most important tasks of public authorities in the course of the formation and implementation of the state health care policy, continuous improvement of the national health care system and provision the constitutional right of a citizen to health care, a healthy lifestyle and a healthy environment.

It was determined that this issue is developing extremely actively in the Ukrainian scientific discourse, as evidenced by the search system of the V. Vernadskyi National Library, whose website contains about 3000 publications by Ukrainian scientists on various aspects of the formation, formation and implementation of state health care policy. About 100 publications were selected for the conducted discourse analysis, which were systematized in four thematic clusters according to the criteria of scientific focus on one or another object and subject of research: cluster of state healthcare

policy; cluster of processes of transformation of the healthcare system in Ukraine; a cluster of management mechanisms and tools in the healthcare system and a cluster of foreign experience.

The essence of the mentioned research approaches is characterized and a brief overview of the most characteristic publications for this cluster is presented. It was concluded that the improvement of the state health care policy of Ukraine and the activities of public administration bodies in the field of ensuring the proper state of implementation of the constitutional right of citizens to health care primarily requires the development of a toolkit of approximation of the best European experience of state health care policy.

Ключові слова: *публічне управління, здоров'я нації, система охорони здоров'я, державна охороноздоровча політика.*

Keywords: *public administration, health of the nation, health care system, state health policy.*

Постановка проблеми. Первинним фактором цивілізаційного розвитку людства в усі часи було здоров'я людини, її спроможність до подальшого біологічного відтворення популяції. У скарбниці мудрості стародавнього Риму одне з чільних місць займає вислів "Valetudo bonum optimum" – "Здоров'я – найбільше багатство". В сучасному світі здоров'я людини й ширше – здоров'я нації визнається однією з пріоритетних функцій держави та одним з найважливіших завдань органів публічної влади. Це питання повинне займати пріоритетне місце в державному управлінні та політиці країни, шляхом затвердження концепції безперервного вдосконалення національної системи охорони здоров'я та комплексної стратегії розвитку з визначенням головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, спрямованих на досягнення мети державної політики охорони здоров'я та її цілей, закріплення конституційних та законодавчих засад забезпечення конституційного права громадянина на охорону здоров'я, здоровий образ життя та здорове довкілля в інфраструктурі життєдіяльності суспільства.

Україна розпочала трансформацію системи охорони здоров'я за європейськими зразками і зараз знаходиться на стадії переходу до третього рівня цієї реформи. Проте широкомасштабна війна путінського режиму проти нашої незалежної країни підірвала цей процес й поставила проблему здоров'я української нації на найвищій щаблі поточного порядку денного самого виживання української держави. Під російськими обстрілами щоденно люди гинуть, отримують поранення, стають інвалідами. Загострилися проблеми боротьби з та хронічними захворюваннями, туберкульозом, значно погіршився санітарно-епідеміологічний стан, погіршилися умови надання своєчасної медичної допомоги. Українська медицина зараз знаходиться на самому передньому краї боротьби з агресором і вносить свій вагомий вклад в перемогу над ворогом.

Наближаючи перемогу ми вже зараз маємо думати над тим, яку саме повоєнну систему державного управління у галузі охорони здоров'я розбудуємо в Україні. В науково-теоретичному плані це вимагає аналізу та систематизації новітніх досліджень, підходів та розробок у сфері постановки, обґрунтування й вирішення завдань формування державної охороноздоровчої політики та державного управління у сфері охорони здоров'я нашої країни. Таким чином нагальним стає питання дослідження теоретичних засад становлення й розвитку державної політики охорони здоров'я в Україні, оскільки їх впровадження створює можливості укріплення здоров'я нації та створенню умов для подальшого відновлення й сталого розвитку української держави. Все це обумовлює актуальність та важливість проведення дискурсного аналізу проблематики державного управління у галузі охорони здоров'я в Україні.

Аналіз останніх наукових досліджень. Насамперед зазначимо, що навіть побіжний аналіз змісту сучасних державно-управлінських, соціально-психологічних, політико-юридичних, медико-біологічних публікацій за охороноздоровчою тематикою свідчить про надзвичайно широку увагу українських науковців, експертів та фахівців до проблеми збереження здоров'я нації. Свідченням цього може бути Національна бібліотека імені В. Вернадського,

на офіційному сайті якої за пошуковим запитом "управління у галузі охорони здоров'я" висвітлюється близько 3000 публікацій, в тому числі понад 500 дисертаційних досліджень та близько 1000 наукових статей в фахових українських виданнях. Короткий джерелознавчий аналіз таких публікацій у часовому відтинку останніх 5–10 років **і становить мету даної наукової розвідки.**

Виклад основного матеріалу дослідження.

Будь-яка систематизація та класифікація соцієтальних явищ в силу їх надзвичайної багатоманітності не може претендувати на виключність й може здійснюватися у численній кількості варіантів. Тому поставлене дослідницьке завдання потребує попереднього визначення відповідних класифікаційних ознак, за якими ми будемо систематизувати дискурсне поле науково-практичного розуміння змісту, сутності та характерних ознак суспільно-владних відносин сфери публічного управління у галузі охорони здоров'я, формування та реалізації національної охороноздоровчої політики. Якщо прийняти за методологічну основу цієї розвідки дискурсний аналіз як аналіз дискурсу, під яким в сучасній науці розуміється публічний полілог певної спільної для всіх авторів-учасників тематичної проблематики у неформально встановлених суспільно-прийнятних рамках дозволеного й небажаного контенту (відомого як Вікно Овертона), то власне дискурсний аналіз потребує розгляд і систематизацію найбільш характерних окремих авторських джерел учасників даного полілогу, що можна також визначити як джерельний аналіз. Відтак в методологічному плані будемо використовувати в даній розвідці «дискурсний аналіз» та «джерельний аналіз» як синонімічні поняття, з тією різницею, що перше з них фокусує увагу більше на загально-полілогічному контенті, а друге – на конкретно-авторському.

Для проведення даного джерелознавчого аналізу на першому етапі було відібрано та опрацьовано близько 100 публікацій останніх 3-7 років, з яких з уваги на формат та нормативний обсяг наукової статті було відібрано 27 наукових статей, що найбільш релевантно відображають науково-теоретичне усвідомлення

й експертне бачення українськими дослідниками об'єкту, предмету та характерних особливостей процесів публічного управління в галузі охорони здоров'я.

Зазначений загальний науковий публікацій, на думку автора, може бути систематизовано в чотирьох тематичних кластерах за критеріями наукового фокусування на тому чи іншому об'єкті та предметі дослідження з позицій тієї чи іншої галузей пізнання: кластер дослідження державної охороноздоровчої політики; кластер дослідження процесів трансформації системи охорони здоров'я в Україні; кластер дослідження механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я та кластер дослідження закордонного досвіду. Далі стисло охарактеризуємо загальний напрямок та прикладовий науковий доробок основних науковців-представників зазначених кластерів.

Публікації *першого кластеру* фокусуються на процесах, дотичних формування й реалізації *дослідження державної охороноздоровчої політики* та моделей державного регулювання сфери охорони здоров'я в Україні. Цілком природньо, що домінуючими авторами даного кластеру переважно є фахівці науки публічного управління та адміністрування, практики-управлінці медичних закладів. Серед 22-х авторів публікацій, віднесених нами до даного кластеру вартими першочергової уваги, на нашу думку, є такі дослідники як М. М. Бабенко [2], О. В. Баб'як [3], А. Д. Барзилович, [4], Н. Г. Клименко [12], Є. В. Колосов та С. П. Кошова [13], М. Н. Шалько [27].

Зокрема, доктор наук державного управління Національного університету імені Тараса Шевченка Н. Г. Клименко саме "ефективне відновлення людського капіталу шляхом збереження, охорони та зміцнення здоров'я громадян" визначає "одним із ключових пріоритетів сучасної правової демократичної соціальної держави у сфері національної безпеки (безпеки людини, суспільства та держави). Реалізація цього пріоритету покладається на національну систему охорони здоров'я. Проте ситуацію значно ускладнили недалекоглядне рішення щодо ліквідації системи державного епідемічного нагляду та неготовність вітчизняної системи охорони здоров'я до реагування на масштабні надзвичайні ситуації

медико-біологічного характеру. Ситуацію значно погіршила збройна агресія Російської федерації проти України" [12].

Доцент Класичного приватного університету М. Н. Шалько наголошує на "винятковій ролі держави у розвитку національної системи охорони здоров'я, де основним інструментом регулювання даної системи виступає дієва державна політика. З використанням цієї системи надання послуг охорони здоров'я держава виступає як головним постачальником, і головним покупцем послуг охорони здоров'я, що дозволяє задовольнити більшість споживачів" [27]. Характер і зміст такого регулювання розкриває дослідник Національного медичного університету імені О.О.Богомольця М.М. Бабенко, який зазначає, що "публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я здійснюється через: ухвалення нормативно-правових актів, що регламентують медичну та фармацевтичну діяльність; забезпечення загальнодоступної медичної та фармацевтичної допомоги (екстрена медична допомога; первинна, спеціалізована та високоспеціалізована медична допомога та медична реабілітація, фармацевтична опіка), якості та її безпеки; визначення та забезпечення гарантованого державного обсягу медичних та фармацевтичних послуг, зокрема ліків, які сплачуються з державного бюджету; здійснення державного контролю і нагляду в галузі охорони здоров'я" [2, с. 7].

Доцент Рівненської медичної академії О. В. Баб'як фокусує наукову увагу на об'єкті публічного управління охорони здоров'я, під яким автор розуміє "суспільні стосунки у сфері оздоровлення, профілактики, реабілітації, охорони здоров'я, а комплексною сутністю цього поняття – діяльність органів державного управління, місцевих органів влади, представників приватного сектору, організацій громадянського суспільства, міжнародних організацій з метою надання послуг в сфері оздоровлення, профілактики, реабілітації, охорони здоров'я" [3, с. 169].

Кандидат медичних наук, директор Київського медичного центру КіндерКлінік А. Д. Барзилович зосереджує увагу на державному регулюванні ринкових механізмів у системі охорони здоров'я України, наголошуючи, що механізм регулювання системи охорони здоров'я передбачає взаємодію всіх

учасників ринку за допомогою інституцій та інструментів державного регулювання ринку медичних послуг. Фахівець висвітлює особливості державного регулювання розвитку ринкових механізмів у системі охорони здоров'я України, розкриває вид та структуру правових, адміністративних, економічних та юридичних механізмів державного управління в сфері охорони здоров'я [4].

В подібному ракурсі державного регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я подають своє бачення проблеми фахівці Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Є. В. Колосов та С. П. Кошова. Ці експерти переконані, що "оскільки поточні видатки з державного бюджету не забезпечують належну та повноцінну діяльність державних медичних закладів та надання відповідної медичної допомоги, тому необхідно імплементувати загальнообов'язкове медичне страхування та переглянути значення приватного сектору медицини та надати йому більший соціальний статус і розширити можливості для функціонування приватних закладів охорони здоров'я, який зменшить поточне навантаження на державну систему охорони здоров'я" [13, с. 105].

Кластер дослідження процесів трансформації системи охорони здоров'я в Україні зосереджує дослідницьку увагу на основних засадах, завданнях та стану перебігу реформування вітчизняної мережі лікувальних закладів, перші етапи якої відбувалися в Україні напередодні війни. Даний кластер найбільш характерно репрезентують С. М. Вовк [7], Л. Р. Криничко та А. Р. Ватанов [15], А. П. Мельник [18], О. І. Пархоменко-Куцевіл [20], М. О. Притула [22], Л. Л. Приходченко та М. Й. Малачинська [23], Т. О. Савостенко, Л. Г. Шевченко та О. А. Соломаха [25].

Так, фахівці Національного університету "Одеська політехніка" доктор державного управління Л. Л. Приходченко та доцент М. Й. Малачинська наголошують, що "за останні два періоди неймовірних викликів для всієї країни, започаткована реформа системи охорони здоров'я показала свою ефективність на первинному рівні. Завдячуючи впровадженям змін медична галузь змогла вистояти і забезпечити максимально можливий рівень надання необхідних

медичних послуг. Водночас війна в Україні створила такі умови, за яких реалізації запропонованих змін у межах реформи може бути неефективною" [23]. Подібного роду загрози виокремлює й дослідник Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика М. О. Притула, який наголошує, що "сучасна система охорони здоров'я в умовах сьогодення перебуває у стані тотальної турбулентності: старі механізми функціонування поступово втрачають ефективність і відбувається покрокове її перетворення. Проте контури нового ефективного формату досі чітко не визначені. Така ситуація породжує складний цивілізаційний виклик для держав по всьому світу. Для відповіді на нього керівництво держави повинно мати у своєму розпорядженні високоефективну систему управління охороною здоров'я". Зокрема, на думку науковця, "використання в системі охорони здоров'я України інструментів форсайту надасть можливість оптимально розподіляти фінансові ресурси на запобігання та протидію наслідкам нової епідемії, пандемії або затяжної війни та спрогнозувати сприятливе майбутнє для системи охорони здоров'я" [22, с. 152].

Аналогічну позицію щодо запровадження інструментарію форсайту висловлює доктор державного управління з Університету Григорія Сковороди в Переяславі О. І. Пархоменко-Куцевіл. Дослідниця під форсайтом у системі публічного управління у сфері охорони здоров'я розуміє "процес формування картини бажаного майбутнього щодо розвитку державного управління у сфері охорони здоров'я протягом середньострокової та довгострокової перспективи на підставі проведення системи заходів, спрямованих на вивчення та оцінювання сучасних державно-управлінських процесів, розгортання надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я" [20, с. 172].

Стратегічні та концептуальні напрями реформування системи охорони здоров'я України розкривають науковці Державного університету "Житомирська політехніка" Л. Р. Криничко та А. Р. Ватанов, на переконання яких "реформування державного управління системою охорони здоров'я за ключовими складовими дозволить підвищити рівень наступних видів потенціалу закладів охорони

здоров'я: фінансовий, інноваційний та кадровий, що є основою забезпечення якості надання медичних послуг. В свою чергу від рівня якості надання медичних послуг в країна залежить загальний рівень громадського здоров'я в державі". [15, с. 71].

Доцент Донецького національного медичного університету С. М. Вовк досліджує інституційну трансформацію сучасних механізмів державного управління охороною здоров'я. Дослідниця вважає, що "децентралізація, як закономірна реформа влади, є позитивною стороною для автономізації лікувальних закладів, оскільки врахування регіональних особливостей здоров'я населення може забезпечити кращими способами організовувати медичну допомогу й оптимально розподіляти ресурси для виробництва медичних послуг й відтак інституційні трансформаційні зміни в механізмах охорони здоров'я нададуть новий підхід у розвитку галузі" [7, с. 215].

Науковці Національного технічного університету "Дніпровська політехніка" Т. О. Савостенко, Л. Г. Шевченко та О. А. Соломаха вивчають інноваційний розвиток системи охорони здоров'я як об'єкта державного регулювання, наголошуючи на тому, що саме "державне регулювання відіграє важливу роль у інноваційному розвитку системи охорони здоров'я: забезпечує підтримку інноваційного розвитку, контролює процес надання якісних медичних послуг з метою збереження та зміцнення здоров'я громадян, продовження тривалості життя населення України" [25, с. 39].

На завершення джерельного аналізу першого та другого кластерів щодо розкриття проблематики формування й реалізації державної політики в сфері надання медичної допомоги та проведення відповідної реформи медичної системи України можемо зробити висновок, що в межах даного дискурсу дослідники зосереджуються, перш за все на важливих аспектах та проблемах забезпечення здоров'я нації з державницьких позицій, орієнтації на європейські тренди реформування системи охорони здоров'я. Але водночас залишаються поза увагою проблеми спроможності держави та українського суспільства адекватно

запроваджувати в національному адміністративно-управлінському й ментально-культурному аспекті іноземні підходи та моделі. Так само поки ще виглядає недостатнім розгляд недоліків й глухих кутів розпочатої й поки що незакінченої медичної реформи в Україні, що не дає змоги оперативного корегування державної охороноздоровчої політики.

Кластер дослідження механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я складають публікації, що конкретизують сутність та особливості функціонування окремих механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я та характеризують власне цю систему в цілому. В зазначеному ракурсі заслуговують на увагу публікації таких дослідників як Н. О. Васюк, Л. А. Гаєвська та М. Г. Кузюк [5], О. І. Краснова й Т. В. Плужникова [14], Ю. М. Малігон та О. В. Мотайло [18], О. О. Орлов [19], Т. В. Підлісна [21], О. В. Розгон [24], Н. М. Ульянченко [26].

З урахуванням реалій військових дій на території України, в першу чергу вітчизняні науковці зосереджують свою увагу на управлінських механізмах, які тим чи іншим чином можуть працювати на нашу перемогу над ворогом. Так, доцент Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Т. В. Підлісна досліджує проблематику інформаційної безпеки у сфері охорони здоров'я, яка "є важливою в будь-який час, але заходи з її підтримки є особливо актуальними в умовах військових конфліктів, за яких зростають ризики порушення цілісності даних, що пов'язані з медичною інформацією, тобто їх повною або частковою втратою, пошкодженням або зміною внаслідок технічних помилок або зловмисних дій" [21]. Спираючись на системний підхід у забезпеченні інформаційної безпеки у сфері охорони здоров'я в умовах військових конфліктів, дослідниця окреслює низку дій, що здатні мінімізувати ризики та небезпеки несанкціонованого доступу до медичної інформації, втрати або тимчасового блокування доступу до медичних даних [Там само].

У свою чергу знані фахівці й експерти наукової галузі державного управління з Київського національного економічного університету імені Вадима

Гетьмана Н. О. Васюк, Л. А. Гаєвська та М. Г. Кузюк конкретизують свою дослідницьку увагу такою доволі вузькою але надзвичайно актуальною сферою, як механізми реалізації державної політики протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я. Науковці вважають, що на основі аналізу міжнародного законодавства, зарубіжного досвіду протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я необхідно розробити методичні рекомендації щодо підтримки інформаційної гігієни в Україні, які мають бути направлені на розвиток критичного мислення та медіаграмотності населення. Авторами доводиться, що цей документ має бути спрямований на здійснення просвітницької та інформаційної діяльності щодо питань проведення вакцинації населення, профілактики інфекційних захворювань, а також дотримання здорового способу життя [5, с. 125].

Другою конкретною сферою, яка викликала зацікавленість науковців даного кластеру є цифровізація – інструментарій переходу до етапу цифрового суспільства в сфері медицини й управління системою охорони здоров'я. Як зазначає переяславський дослідник О. О. Орлов "цифровізація організації охорони здоров'я, зокрема, запровадження телемедицини стає нагальною необхідністю для посилення конкурентоспроможності, зниження збитковості сфери охорони здоров'я, а також підвищення задоволеності клієнтів в усьому світі. Тому одним з першочергових завдань для України є створення інституційних основ ефективної співпраці у цифровій економіці з вертикально інтегрованими компаніями та відомствами, які можуть стати замовниками та інвесторами подібних проектів у сфері охорони здоров'я" [19]. Сутність інноваційних послуг і сервісних інновацій та особливості їхнього упровадження в організаціях охорони здоров'я висвітлює експерт Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України О. В. Розгон, який окреслює можливості їх упровадження на практиці передових матеріалів, цифрових технологій у сфері охорони здоров'я: хмарних обчислень, інтернету речей, блокчейну, штучного інтелекту, машинного навчання тощо. [24].

Серед публікацій, дотичних аналізу інших інструментів та окремих складових діяльності органів публічного управління та адміністрування у сфері медицини варто назвати ще три статті, де О. І. Краснова та Т. В. Плужнікова досліджують особливості механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я та виділяють основні його принципи, методи, інструменти, визначають їх вплив на суб'єкти економічних відносин у системі державного регулювання сфери охорони здоров'я [14, с. 46-48]; Ю. М. Малігон та О. В. Мотайло розкривають особливості нормативно-правового інструментарію регулювання державної кадрової політики у сфері охорони здоров'я в Україні, яку визначають пріоритетним напрямом підвищення ефективності медичної галузі [18]; Н. М. Ульянченко виокремлює й характеризує індикатори ефективності системи охорони здоров'я, що забезпечуються всіма складовими елементами: кадровими, науковими, організаційними, фінансовими, інтелектуальними та інформаційними ресурсами, а також матеріально-технічним забезпеченням та станом інфраструктури, від яких безпосередньо залежить якість та доступність медичної допомоги [26, с. 143].

Здійснюючи джерельний аналіз даного кластеру досліджень ми можемо побачити, що в контексті розгляду окремих механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я України вітчизняні науковці в останні 2-3 роки зосереджуються, перш за все на найбільш «гарячих» проблемах українського сьогодення – медичної допомоги в умовах війни; необхідності пожвавлення процесів цифровізації, як провідного світового тренду; вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин в сфері забезпечення здоров'я нації тощо. Натомість в даний період часу випадає з поля зору дослідницької уваги низка доволі актуальних і в перспективі – доволі складних проблем, як існування в нашій країні широкого прошарку громадян, які знаходяться на або навіть за межею офіційно визнаної злиденності та не мають змоги купувати ліки й отримувати медичні послуги платного характеру; можливості та шляхи запровадження страхової медицини в умовах тотальної

недовіри громадян до банків та страхових інституцій; фактичний крах пенсійної солідарної системи, що потенційно ставить під загрозу можливості отримання належної медичної допомоги для наступного покоління українців тощо.

Четвертий кластер дослідження закордонного досвіду складають публікації вітчизняних дослідників, в яких аналізуються кейси інноваційного досвіду публічного управління, регулювання та реформування сфери охорони здоров'я в провідних країнах світу, насамперед в Європейському Союзі, інтеграція до якого прописана стратегічною метою цивілізаційного розвитку нашої держави. Цей напрямок досліджень є характерним для таких науковців та експертів як С. Є. Антонова та А. В. Данилюк [1], О. М. Вівсяник [6], І. В. Дацій та Т. В. Малахова [8], М. В. Долгих [9], М. М. Забаштанський [10], І. Я. Зима [11], Є. А. Кульгінський [16].

Зокрема, І. Я. Зима окреслює історичний контекст дослідження процесів становлення централізації та державного управління в сфері охорони здоров'я, які стали основою сучасної медичної сфери в країнах Європи та в країнах, які розвивали свої соціально-економічні системи на європейських цінностях [11]. Польський досвід децентралізації державного управління системою охорони здоров'я як основу оптимальної моделі консолідації фінансових ресурсів об'єднаних громад для ефективного забезпечення надання послуг з охорони здоров'я в Україні пропонує запроваджувати Є. А. Кульгінський [16]. У продовження використання в нашій країні кращих європейських кейсів С. Є. Антонова та А. В. Данилюк акцентують увагу на необхідності концентрації уваги органів державної влади на реалізації проектів телемедицини, що забезпечить можливість отримання жителями віддалених поселень, людьми похилого віку медичної допомоги, надасть змогу знизити витрати на охорону здоров'я і розширити зони досяжності первинної медико-санітарної допомоги в межах колишнього бюджету [1].

Європейський досвід державного регулювання сфери охорони здоров'я в цілому розкриває М. М. Забаштанський, який зазначає, що "уряди країн вдаються

до різних методів стимулювання розвитку медичних сфер, передбачаючи фінансове стимулювання при наданні ефективного лікування і застосування альтернативних методів лікування. У більшості країн Європи на даний час зараз ведеться пошук найбільш економічних шляхів при створенні соціальних програм, і навіть в разі певних ризиків, таких як довгострокове медичне обслуговування, держава все частіше втрачає лідируючу роль" [10, с. 19-20].

О. М. Вівсяник висвітлює діяльність міжнародних організацій в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я та відзначає, що одним з найбільш суттєвих елементів такого механізму є державні політики, що чинять вплив та регулюють систему охорони здоров'я [6, с. 163].

І. В. Дацій та Т. В. Малахова здійснюють компаративний аналіз провідних світових моделей державного управління у сфері охорони здоров'я: державну, чи модель Беверіджа; страхову модель (система Бісмарка), засновану на всеохоплюючому страхуванні здоров'я; ринкову (приватну) модель охорони здоров'я та змішану модель. На основі цього аналізу науковці роблять висновок, що хоча й "ідеальної моделі управління системою охорони здоров'я немає, проте необхідність цілеспрямованої державної політики для ефективності будь-яка з моделей не ставиться під сумнів. Для ефективного цілепокладання необхідний комплексний підхід до оцінки системи охорони здоров'я та її трансформація в систему здоров'язбереження" [8].

Отже, аналіз дискурсного поля четвертого кластеру – досліджень закордонного досвіду, свідчить, що вітчизняні науковці зосереджуються насамперед на теоретичних моделях охороноздоровчих систем провідних країн світу та їх перевагах і кейсах кращого досвіду. Натомість розгляд окремих недоліків й глухих кутів, невдач реформ в інших країнах переважно залишається поза увагою українських науковців. Наприклад, в українському науковому дискурсі бракує аналізу досвіду такої загальноновизнано провідної у галузі надання медичної допомоги країни, як Ізраїль.

Висновки. Підсумовуючи можна зазначити, що вітчизняне дискурсне поле досліджень проблематики вдосконалення національної системи охорони здоров'я та комплексної стратегії розвитку з визначенням головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, спрямованих на досягнення мети державної політики охорони здоров'я та її цілей, закріплення конституційних та законодавчих засад забезпечення конституційного права громадянина на охорону здоров'я, здоровий образ життя та здорове довкілля в інфраструктурі життєдіяльності суспільства знаходиться в сталій динаміці та викликає значний інтерес з боку вітчизняних науковців, дослідників та експертів.

З авторського погляду значний загаль наукових публікацій охороноздоровчої тематики може бути систематизовано в чотирьох тематичних кластерах за критеріями наукового фокусування на тому чи іншому об'єкті та предметі дослідження з позицій тієї чи іншої галузей пізнання: кластер державної охороноздоровчої політики; кластер процесів трансформації системи охорони здоров'я в Україні; кластер механізмів та інструментів управління в системі охорони здоров'я та кластер закордонного досвіду.

Джерелознавчий аналіз характерних для кожного з означених кластерів публікацій надає підстави для твердження, що практичне запровадження запропонованих українськими дослідниками науково-методологічних та науково-практичних рекомендацій сприятиме вдосконаленню державного управління розвитком охорони здоров'я України в контексті реалізації державної охороноздоровчої та соціальної політики, прискорення проведення медичної реформи в нашій країні у відповідності до європейських норм і стандартів та пришвидшити процес європейської інтеграції нашої держави.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні шляхів подальшого вдосконалення державної політики охорони здоров'я України та вироблення обґрунтованих рекомендацій з удосконалення діяльності органів публічного врядування у сфері забезпечення належного стану реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я та ноосферного середовища

життєдіяльності українського суспільства в цілому, зокрема, розробки інструментарію апроксимації кращого європейського досвіду формування й реалізації державної охороноздоровчої політики у вітчизняних умовах повоєнного відновлення.

Література

1. Антонова С. Є., Данилюк А. В. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери охорони здоров'я з використанням технологій телемедицини. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 1. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.1.7>
2. Бабенко М. М. Розвиток публічного управління системою охорони здоров'я та фармації в Україні. *Фармацевтичний журнал*. 2022. Т. 77, № 4. С. 3-11. DOI: 10.32352/0367-3057.4.22.01
3. Баб'як О. В. Визначення сутності публічного управління охороною здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 166-170. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.14.166
4. Барзилович А. Д. Державне регулювання ринкових механізмів у системі охорони здоров'я України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_5_9 DOI: 10.32702/2307-2156-2020.5.53
5. Васюк Н. О., Гаєвська Л. А., Кузюк М. Г. Механізми реалізації державної політики протидії дезінформації у сфері охорони здоров'я: зарубіжний досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 15. С. 120-126. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.15.120>
6. Вівсяник О. М. Міжнародні організації в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15-16. С. 162-167. DOI: 10.32702/23066814.2020.15—16.162
7. Вовк С. М. Інституційна трансформація сучасних механізмів державного управління охороною здоров'я. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2017. Вип. 2. С. 208-216. DOI : 10.5281/zenodo.1038863
8. Дацій Н. В., Драган І. В., Малахова Т. В. Ефективні зарубіжні моделі публічного управління системою охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та*

досвід. 2023. № 120. С. 128-132. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.20.128>

9. Долгіх М. В. Теоретичні аспекти формування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я в США та Великобританії. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. 3. С. 22-31.

10. Забаштанський М. М. Світовий досвід державного регулювання сфери охорони здоров'я. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2. С. 15-21. DOI: 10.25140/2410-9576-2019-2(18)-15-21

11. Зима І. Я. Історичний контекст формування основ державного управління охороною здоров'я європейської цивілізації. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 67-76. <https://doi.org/10.31713/ve120198>

12. Клименко Н. Г. Державне регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я в контексті забезпечення національної безпеки: сучасний стан, проблеми, перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.2.5>

13. Колосов Є. В., Кошова С. П. Державне регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 104-112. DOI: 10.32702/23066814.2021.16.104

14. Краснова О. І., Плужнікова Т. В. Особливості механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 46-48.

15. Криничко Л. Р., Ватанов А. Р. Особливості реформування державного управління системою охорони здоров'я в Україні. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2020. № 4(1). С. 59-74. DOI: 10.31359/2312-3427-2020-4-1-59

16. Кульгінський Є. А. Польський досвід децентралізації державного управління системою охорони здоров'я для України. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 107-110.

17. Малігон Ю. М., Мотайло О. В. Нормативно-правове регулювання державної кадрової політики у сфері охорони здоров'я в Україні. *Проблеми економіки*. 2021. № 2. С. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-2-49-55>

18. Мельник А. Трансформаційна модель ринку охорони здоров'я в Україні в умовах сучасних викликів. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 2. С. 111-127. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.2.111-127>

//org/10.35774/visnyk2022.02.111

19. Орлов О. О. Проблеми запровадження телемедицини в систему охорони здоров'я України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 7. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.9>

20. Пархоменко-Куцевіл О. І. Форсайт у системі державного управління у сфері охорони здоров'я України в умовах пандемії: теоретичні засади. *Науковий вісник: державне управління*. 2022. № 1. С. 166-185. DOI: [doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-166-186](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-166-186)

21. Підлісна Т. В. Інформаційна безпека у сфері охорони здоров'я: проблеми в умовах військових конфліктів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 4. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.4.10>

22. Притула М. О. Інструменти запровадження форсайту в систему охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 13. С. 151-156. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.151>

23. Приходченко Л. Л., Малачинська М. Й. Управління системою охорони здоров'я в умовах системних криз: аналіз проблем та перспектив кризь призму нормативно-правового законодавства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 7. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.2>

24. Розгон О. В. Особливості впровадження сервісних інновацій у сфері охорони здоров'я: стратегії та механізми. *Економіка та право*. 2022. № 2. С. 56-66. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.056>

25. Савостенко Т. О., Шевченко Л. Г., Соломаха О. А. Інноваційний розвиток системи охорони здоров'я як об'єкта державного регулювання: стан і проблеми. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 2. С. 38-45. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.6>

26. Улянченко Н. М. Проблеми реалізації державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 21. С. 142-146. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.21.142>

27. Шалько М. Н. Вплив державної політики на розвиток національної системи охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 8. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.10>

References

1. Antonova, S. E. and Danyliuk, A. V. (2023), "Foreign experience of state

regulation of the health care sector using telemedicine technologies”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 1, DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.1.7>

2. Babenko, M. M. (2022), “Development of public management of the healthcare and pharmacy system in Ukraine”, *Farmatsevtichnyy zhurnal*, vol. 77, no. 4, pp. 3-11. DOI: 10.32352/0367-3057.4.22.01

3. Babyak, O. V. (2023), “Defining the essence of public health care management”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 14, pp. 166-170. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.14.166

4. Barzylovych, A. D. (2020), “State regulation of market mechanisms in the health care system of Ukraine”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 5, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_5_9 (Accessed 05 Dec 2023). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.5.53

5. Vasyuk, N. O., Gaevska, L. A. and Kuzyuk M. G. (2023), “Mechanisms of implementation of the state policy of countering disinformation in the field of health care: foreign experience for Ukraine”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 15. pp. 120-126. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.15.120>

6. Vivsyanyk, O. M. (2020), “International organizations in the institutional mechanism of state management of the health care system”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 15-16, pp. 162-167. DOI: 10.32702/23066814.2020.15—16.162

7. Vovk, S. M. (2017), “Institutional transformation of modern mechanisms of state management of health care”, *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny. Seriya : Derzhavne upravlinnya*, vol. 2, pp. 208-216. DOI : 10.5281/zenodo.1038863

8. Datsii, N. V., Dragan, I. V. and Malakhova, T. V. (2023), “Effective foreign models of public management of the health care system”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 120, pp. 128-132. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.20.128>

9. Dolgikh, M. V. (2023), “Theoretical aspects of the formation of mechanisms of public management of the health care system in the USA and Great Britain”, *Publichne upravlinnya: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennya*, vol. 3, pp. 22-31.

10. Zabashtanskyi, M. M. (2019), “World experience of state regulation of the health care sphere”, *Naukovyy visnyk Polissya*, vol. 2, pp. 15-21. DOI: 10.25140/2410-9576-2019-2(18)-15-21

11. Zima, I. Ya. (2019), "The historical context of the formation of the foundations of state management of health care in European civilization", *Visnyk Natsional'noho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannya. Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 67-76. <https://doi.org/10.31713/ve120198>
12. Klymenko, N. G. (2023), "State regulation of activities in the field of health care in the context of ensuring national security: current state, problems, prospects" ", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 2, DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.2.5>
13. Kolosov, E. V. and Koshova, S. P. (2021), "State regulation of private healthcare institutions. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. vol. 16, pp. 104-112. DOI: [10.32702/23066814.2021.16.104](https://doi.org/10.32702/23066814.2021.16.104)
14. Krasnova, O. I. and Pluzhnikova, T. V. (2018), "Peculiarities of the mechanism of state regulation of the sphere of health care", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 46-48.
15. Krynychko, L. R. and Vatanov, A. R. (2020), "Peculiarities of reforming state management of the health care system in Ukraine", *Visnyk KHNAU. Seriya : Ekonomichni nauky*, vol. 4(1), pp. 59-74. DOI: [10.31359/2312-3427-2020-4-1-59](https://doi.org/10.31359/2312-3427-2020-4-1-59)
16. Kulginsky, E. A. (2016), "Polish experience of decentralization of state management of the health care system for Ukraine", *Molodyy vchenyy*, vol. 11, pp. 107-110.
17. Malygon, Y. M. and Motailo, O. V. (2021), "Regulatory and legal regulation of state personnel policy in the field of health care in Ukraine", *Problemy ekonomiky*, vol. 2, pp. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-2-49-55>
18. Melnyk, A. (2022), "Transformational model of the health care market in Ukraine in the conditions of modern challenges", *Visnyk ekonomiky*, vol. 2, pp. 111-127. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.111>
19. Orlov, O. O. (2023), "Problems of introducing telemedicine into the healthcare system of Ukraine", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 7. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.9>
20. Parkhomenko-Kutsevil, O. I. (2022), "Foresight in the public administration system in the field of health care of Ukraine in the context of the pandemic: theoretical foundations", *Naukovyy visnyk: derzhavne upravlinnya*, vol. 1, pp. 166-185. DOI: [doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-166-186](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-166-186)
21. Podlisna, T. V. (2023), "Information security in the sphere of health care:

problems in the conditions of military conflicts”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 4, DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.4.10>

22. Prytula, M. O. (2023), “Tools for introduction of foresight into the health care system of Ukrainian military conflicts”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 13, pp. 151-156. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.151>

23. Prykhodchenko, L. L. and Malachynska, M. Y. (2023), “Management of the health care system in conditions of systemic crises: analysis of problems and prospects through the prism of regulatory legislation”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 7. DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.7.2>

24. Rozgon, O. V. (2022), “Peculiarities of implementing service innovations in the field of health care: strategies and mechanisms”, *Ekonomika ta pravo*, vol. 2, pp. 56-66. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.056>

25. Savostenko, T. O., Shevchenko, L. G. and Colomaha, O. A. (2022), “Innovative development of the health care system as an object of state regulation: state and problems”, *Dniprovs'kyi naukovy chasopys publichnoho upravlinnya, psykholohiyi, prava*, vol. 2, pp. 38-45. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.6>

26. Ulyanchenko, N. M. (2023), “Problems of implementation of public-private partnership in the sphere of health care of Ukraine”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 142-146. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.21.142>

27. Shalko, M. N. (2023), “The influence of state policy on the development of the national health care system”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol. 8, DOI : <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.10>

Стаття надійшла до редакції 10.12.2023 р.